

Finsk-svenska gränsälvscommissionens yttrande i samråd om ändring av delgeneralplan för en havsvindpark utanför Röyttä, Torneå stad, Finland

Finsk-svenska gränsälvscommissionen tackar Naturvårdsverket för möjligheten att avge ett yttrande i samrådet. Den planerade vindkraftsparken följer avgränsningen i befintlig delgeneralplan för vindkraftpark Röyttä och är belägen längs gränsen till Sverige i höjd med naturreservatet Torne Furö, strax norr om ön Kataja. Avståndet till Haparanda tätort är som närmast ca 8.km. Planen omfattar 18km² och planeras att bestå av 12 vindkraftverk med en högsta höjd av 265meter. Elöverföringen från vindkraftparken sker genom att koppla vindkraftverken till varande och vidare längs sjökablar till en elstation på ön Talja.

Landskapsplanen för Västra Lappland och landskapsplanen för vindkraft i Lapplands havs- och kustområden fastställdes av miljöministeriet 2014.2.19 respektive 2005.6.16 och är i kraft. I samband med fastställandet av landskapsplanen kunde de vindkraftsområden som är belägna i Bottenviken inte fastställas med anledning av att de naturinventeringar som gällde vandrande fiskar var otillräckliga.

Delgeneralplanen för havsvindkraft utanför Röyttä, som godkändes av Torneå stadsfullmäktige 9.6.2014 är i kraft i området. Det nu aktuella planeringsområdet motsvarar planeringsområdet i den gällande generalplanen. I samrådsmaterialet beskrivs att genom området går det en ekologisk förbindelse för vandringsfiskar till Torne älv. Gränsälvscommissionen konstaterar att det inte kan uteslutas att en utbyggd havsbaserad vindkraftpark utanför Röyttä skulle kunna påverka Torne älvs vandringsfiskbestånd negativt. Det saknas ännu tillräcklig kunskap om de möjliga effekter som havsbaserad vindkraft kan ha på vandringsfiskbestånden lax, havsöring, vandringsvik, nejonöga och ål. Med tanke på den stora mängden planerad havsbaserad vindkraft i det stora området från Bottenviken ända ner till Södra Östersjön är det kritiskt att kunna på ett tillräckligt sätt kunna bedöma kumulativ påverkan och kombinerade effekter på vandringsfiskbestånden från samtliga projekt i området. Kommissionen lyfter att det är i skrivande stund omöjligt att bedöma potentiella effekter på vandringsfisken.

Natura 2000

Torne och Kalix älvsystem är utpekade som ett Natura 2000-område och är ett exceptionellt exempel på ett fritt flödande älvsystem. Älvsystemet är även hemälv för det största beståndet av vild lax i hela Europa. I Sverige är Torne älvs lax identifierad som Natura 2000-art och möjlig påverkan på arten kan ses som gränsöverskridande. Kommissionen lyfter att det kan finnas ett behov för Natura 2000 tillstånd beroende på närheten till Natura 2000 området samt faktumet att Natura 2000-arten lax vandrar igenom projektområdet.

Fiskerinäring

Planområdet överlappar med födområden för fiskar och kommersiellt fiske bedrivs inom och utanför planområdet. I tidigare MKB för Rajakiiri havsbaserade vindkraftpark utanför Røyttä från 2010 beskrivs enkätsvar från områdets fiskare gällande vindkraftparkens påverkan på fisket. Enkätsvaren beskrev överlag en oro över vandringsfiskens möjligheter att ta sig till Torne älv samt försvårade lekförutsättningar för småfisk samt minskade bestånd i fall vindkraftparken skulle byggas. Den generella synpunkten var att vindparken skulle försvåra fisket i området samt påverka landskapsbilden negativt.

Laxens tillstånd

Torne älv är hemälv för det största vildlaxbeståndet i Europa och producerar tillsammans med Kalix älv en överväldigande majoritet av all vild lax i Östersjön-området. Under laxvandringssäsongen 2023 blev det tydligt att laxens situation är kritisk. Enligt biologiska underlaget för Torneälv gjort i samarbete mellan SLU och finska Naturresursinstitutet (LUKE) (*):

"Mängden lekvandrande lax minskade för andra året i rad och 2023 uppgick antalet ekoräknade individer endast till 20 000 – det lägsta antalet sedan 2010 och betydligt sämre än ICES:s prognoser. En trolig huvudförklaring till denna minskning som även observerats i andra älvar är att laxens naturliga överlevnad under havsfasen försämrats påtagligt."

Laxens havsöverlevnad är givetvis komplext och kan påverkas av bl.a. predation, tillgång på föda, klimat, muddring av sjöfartsleder, övergödning, farliga ämnen, fiske och hantering av lax vid fiske efter andra arter (trålfiske och fiske med push up-fällor) m.m. Dessa tillsammans kan negativt bidra till en överlappande, kumulativ påverkan på laxens överlevnad. Kommissionen konstaterar att tillståndet för Torne älvs lax är oroväckande och lyfter att det är viktigt att minska negativ påverkan så att beståndet får möjlighet att återhämta sig. Med detta i åtanke lyfter kommissionen att det inte kan ses som lämpligt att orsaka ytterligare negativ påverkan på beståndet.

Vindkraftparkens påverkan

Kommissionen ifrågasätter lämpligheten av det valda området för vindkraftsprojektet utanför Torne älvs mynning med tanke på att det går en ekologisk korridor för vandringsfisk genom området och konstaterar att det kan visa sig vara en risk för fiskbeståndens livsförutsättningar. Vindkraftparken kan generera intäkter för Torneå stad, men de negativa effekterna sträcker sig till samtliga kommuners område uppströms.

Yttrandet har beretts av kommissionens vatten- och miljöingenjör Simja Lempinen. Kommissionen har godkänt yttrandet via e-post 30 april 2024 och yttrandet har sparats i ACTA diarierhanteringssystem.

Finsk-svenska gränsälvskommisionen